

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI SEMPOZYUMU

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA KİMLİĞİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE NATO İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ, TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Tolga Yarman^{}, Cüneyt Akalın[†]*

11-12 Ocak 2001

^{*} Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi

[†] Yrd. Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA KİMLİĞİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE NATO İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ, TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Tolga Yarman, Cüneyt Akalın

Tartışmalara katkı oluşturması ümidiyle, konuyla ilgili kanaat ve düşüncelerimizi ana hatları itibarıyla, aşağıda dikkatlere sunuyoruz.

ABD – AB - Uzak Doğu İlişkilerinin, Ülkemiz Üzerine İzdüşümleri

Önde gelen Dünya odaklarının kendi aralarında, o arada ülkemizle olan etkileşimlerine, şematik olarak şöyle bakılabilir.

Avrupa'da, "*Fransa-İngiltere-Almanya*" üçgeninin *her üç kenarı* da, bu üç ülke, AB çatısının temel direğini oluşturmakla birlikte, *bilinen tarihi nedenlerle*, keza, *AB içinde kimin lider olarak öne geçeceğine ilişkin çekişmelerin meydan verdiği rüzgârlarla*, gerginlikler sergilemektedir.

Diğer bir yandan *ABD'nin*, *bu ülkelerden bilhassa Fransa ve Almaya ile*, başta *Avrupa üzerinde oluşan ticaret gerginlikleri*, ortaya çıkmaktadır.

NATO bazında ABD ile, AB arasında su yüzüne çıkan güncel gerginliğe ise, birazdan ayrıca eğilmek yerinde olacaktır.

Başka bir yandan, başta *Japonya*, *öndeki Uzak Doğu üreticileri ile*, *Avrupa devlerinin*, öncelikle *Avrupa üzerinde oluşan*, *ticaret gerginliklerinden* söz etmek yerinde olur.

Son olarak ise, *ABD ile*, yine başta *Japonya*, *öndeki Uzak Doğu üreticilerinin*, *bilhassa Avrupa pazarları üzerindeki rekabet çatışmaları*, çözümlememizde anılmak gerekecektir.

Bir defa bütün bu zıtlıkların, öyle ya da böyle, ülkemiz üzerindeki izdüşümlerini hissetmemek, olası görünmemektedir.

Öyleyse, ülkemize dönük hemen her çözümlemede:

- ◆ ***Yerel özelliklerimiz saklı olarak (Japonya dahil) Batılılar'ın (tasvir ettiğimiz biçimde), bilhassa Avrupa zemininde yaşadıkları gerginliklerin ve çekişmelerin, bölgemize ve bize, örtülü örtüsüz, daha şiddetli ya da daha az şiddetli, ama muhakkak, yansımakta olduğunu,***

dikkate almak, kaçınılmazdır.

İlginç bir örnek, PKK olayıdır. PKK'nın tırmanışta olduğu dönemlerde, bize *Kobra helikopterleri* verenler, ya da bunların müttefikleri, demek ki sözde bizim müttefiklerimiz, PKK'yı, *roket-atarlardan* başlayarak, çeşitli imkânlarla donatmada, *ibret* olacak biçimde, faaliyet sergilemişlerdir. Öyleyse, müttefiklerimiz yalnız bize karşı *gayri samimi* davranmakla kalmamışlar, aynı zamanda da, konuya yaklaşımımız açısından esas olarak, kendi aralarında, gizli gizli çatışmışlardır.

“Biz mi, PKK ile çatışmışızdır”, yoksa “onlar mı bizim üzerimizden ve PKK'nın üzerinden, kendi aralarında savaşmışlardır”, bu olasılıklar zaman zaman birbirlerine, herhalde çok karışmış olsa gerektir.

Aynı bir çerçevede, Yugoslavya'da, son toplamda başta Almanya, Batılılar'ın, gayet gaddarca kışkırtılan yerel gerginlikler üzerinden, öyle ya da böyle, ciddi bir *hinterland kavgasına* tutuşmuş oldukları göz ardı edilemez. Bosna Hersek kundaklaması ile gelişen Balkanlar'daki vahşetin kökeninde, Alman menşeli kışkırtmaların olduğunu, bizzat, Sırp başı Radovan Karajitz ifade etmiştir. Bu ne kadar böyleyse, olayların, bir süre uzağında kalmış gibi görünen ABD'nin (*tarihi Sırp - Rus ittifakının mknatıslamasıyla, Sırplar cenahında, Rus himayesine girivermiş*) bölgeye, sonuçta NATO üzerinden müdahalede bulunmak suretiyle, söz konusu *hinterland kavgasına* karışmaktan daha fazla geri duramamış olacağı olgusu da, o kadar doğru sayılacaktır.

Kuşkusuz, kendilerine ait karakter özellikleri ile geliyor olsalar da, ne Ermenistan-Azerbeycan çatışmasını, ne Rusya'yı geniş anlamda ilgilendiren ve içine çeken Kafkaslar'daki öteki çatışmaları, bu kez Ruslar baş bir özne olmak üzere, Batılılar'ın, kendi aralarındaki *hinterland kavgaları* ve tepişme sürecinden soyutlamak hiç mümkün durmamaktadır.

PKK olayında, Silahlı Kuvvetlerimiz, başlangıçta kuvvetle tahmin edilebilir ki, ABD'yi de kapsıyor olarak (*ayrıca kendi içinde değindiğimiz hinterland çekişmeleriyle malûl*), hemen tüm Batı Dünyası'na, daha doğrusu bunların, bölgedeki örtülü örtüsüz, ama muhakkak aleyhimize olan müdahalelerine karşı, sonuçta kesin bir zafer elde etmiştir. Burada, “*En başta, kendine özgü coşkusu ve gelenekleriyle, bir kenetlenme sergileyen, Türk ulusu, Türkiye Cumhuriyeti galip gelmiştir*”, demek yerinde olur.

Çatışmanın son raundunda ise, PKK'nın (*buz dağının su üstündeki*) baş aktörü A. Öcalan'ın, Afrika'da Türkiye'ye teslim edilmesinde öndeki rolü üstlendiği çağrışan ABD, kıvrak biçimde Türkiye'nin yanında, bir mânâda da, bölgede at koşturmak isteyen öteki Batılılar'a karşı, “*kesin yerini*” tutmuştur. Demek ki, bu süreçte, başlangıçta PKK'ya dönük *muğlak yeri* saklı olarak, ABD de, bir galiptir; Batılı öteki müttefiklerimiz ise mağlup![‡]

[‡] Burada, PKK olayının, bölgede sadece (deyim yerinde sayılırsa), bir “Batı odaklı, ‘kaşımaya’ ya da ‘kışkırtmaya’ marifeti” olduğunu savlamayı istemediğimiz, vurgulanmalıdır. Herhangi bir yerde “PKK” türünden bir olay varsa, burada “İki temel özellik var mı?”, diye bakmak uygun olacaktır. Birincisi, “Kaşınmaya müsait bir ‘vasat’ olup olmadığıdır”. İkincisi ise, “Bir ‘kaşımaya’ bulunup bulunmadığıdır”. Aşikardır ki, “Vasat varsa, birisi kaşımıyor” demek değildir. Yahut da “Birisi kaşımıyor, vasat yok” demek değildir. Yalnız, “Kaşımaya filinin sonuç vermesi için, vasatın muhakkak bulunması gerektiği” hususu, “akademik bir bütünsellik” arayışında gözetilmek yerinde olacaktır.

Temel Bir Czm: İ İstikrar

Ülkemiz, Ortadoğu ve Uzak Doğu'nun petrol ve doğal gazına ulaşımda, ana ve yan arterleri gitgide büyüyecek olan *yeni bir ipek yolunun*, ayrıca benzersiz baş bir kavşağı, konumundadır.

Bir diğer yandan; lkemiz ABD ve Avrupa'nın, başta Trk Cumhuriyetler, Uzak Doğu'ya duhul etmesinde; aynı biçimde, başta Japonya, ndeki Uzak Doğu reticilerinin Avrupa'ya sokulmasında, yine ilginç bir kavşak noktası ve istasyon işlevinde olarak değerlendirilmek konumundadır.

Başka bir deyişle, başımızın ağrıtılması için, öncekilere ilave pek çok yeni sebep oluşagıtmektedir.

Bu durumda ilk yapılması gereken her halde (*ne kadar aşıkr olursa olsun, belirtilmesinde yarar olacaktır*), i istikrar ve bütünleşmenin sağlanmasıdır. Böylesi bir amaç ise, "*birlik, beraberlik*" nutuklarının atılmasıyla değil, en önce, iyice derinleşmiş ve yaygınlaşmiş "*sosyal eşsizliklerin*" giderilmesiyle olur.

Gelir dağılımının bunca bozuk olduğu bir ülkede, *tehdit* ve *güvenlik* meselelerini hiç başka bir yerde aramaya gerek yoktur; böyle bir durumda, yek vücut olması dilenen bir *ulustan*, bahsetmek bile abestir.

Biz btnleşemezsek, bizim zaafiyetimizden (*kusuru kendimizde aramadan, kolayına kaçıp, suçu üstlerine atacağımız*), dost, düşman hemen herkes, tabiatıyla yararlanmak isteyecektir.

Yapısal Dönüşüme Bağlı İ Zıtlaşmalar ve Millilik Sorunu

Ülkemizin, baş bir enerji kavşağı, o arada Batı ile Doğu pazarlarının öndeki bir ulaşım ve karşıtlaşma merkezi özelliğinde bulunmasına bağlı olarak; işte örneğin bir büyük ABD kuruluşu bir "*büyük holdingimizle*" işbirliğine girmekte; aynı biçimde, söz gelişi bir dev Japon kuruluşu, başka büyük bir holdingimizle işbirliğine, girmekte; böylelikle ABD ve Japonya, topraklarımız üzerinde zıtlaşmakla kalmamakta; aynı zamanda iki "*büyük holdingimizi*" de ister istemez, karşı karşıya getirmektedirler.

Böylesi bir gelişme tabiatıyla, bahsettiğimiz doğrultuda olarak, "*uluslararası ticaret kavğalarından*" nasibimizi nasıl aldığımızı göstermektedir. Ama asıl (iki "*milli*" kuruluşumuzun, arkalarındaki *okyanus aşırı kuruluşların*, üzerimizde olarak zıtlaşmalarından dolayı, karşı karşıya gelmeleri yüzünden), "*millilik*" kavramının, nasıl tanımlanması gerektiği gibi, gayet ciddi bir sorunsalı da ortaya çıkartmaktadır.

Başka bir deyişle, yukarıdan beri anlattığımız gerginlikler; dönüp dolaşıp, i istikrarsızlıklarımızı, ayrıca çok yönlü girişimler ve düpedüz ve maşalı silahlar ile, körüklemeye yönelerek, ulusal btnlgmz tehdit etmekle kalmamakta; aynı zamanda uluslararası ticaret kapışmalarında "*millilik*" vasfımızı da, içerden içerden ister istemez, kemirebilecek ve hasara uğratabilecek olmaktadırlar.

Güncel ABD – AB Gerginliği ve Türkiye

ABD - Avrupa gerginliği malum, 1960'lı yıllardan kök almaktadır. Her halde, o ara, NATO Karargâhı'nın (*Avrupa liderliğine kendini en yakın gören, İkinci Dünya Savaşı Kıta Avrupası galibi*), De Gaulle Fransası tarafından, Paris'ten sökülüp, Brüksel'e taşınma zorunda bırakılması ile en kritik sayılacak bir dönemecini yaşamıştır. Burada ayrıntıya yer yoktur. Nedir ki, yükselegitmekte olan söz konusu krize karşın, Soğuk Savaş sırasında, NATO hiç kuşkusuz Batı'nın en temel *askeri aparatıdır* ve o sıralar yükselmekte olan ABD – Avrupa gerginliği, buz dolabına kalkacaktır.

Soğuk Savaş, başta ABD'nin zaferiyle bitmiştir; ama ortak düşman (*Sovyetler Birliği*) çökünce, Avrupa açısından, artık ne NATO'ya ne de ABD'ye, gerçekte ihtiyaç yoktur; her hal-u kârda, buz dolabındaki sorun artık sıcaklık kazanmaya başlayınca, Avrupa'nın efendisi, ABD olmayacaktır.

ABD buna rıza göstermez; AB'yi NATO'nun içine daha çok çekmeye çalışır. Bu çerçevede (*her halde, Avrupa'nın kendi içindeki zıtlıklarına abanılarak*), NATO'ya birbirinden değişik yeni tanımlar ve yeni misyonlar biçilir. "*NATO ailesi kalabalıklaşır; bağımsızlık bayrağı açan, Avrupa'nın güçlü devletleri, bilhassa Fransa, sonra da Almanya, burada seyreltilmeye çalışılır*", demek uygun olacaktır.

Ayrıca, Avrupa evet, hemen bir "*Avrupa Birleşik Devletleri*" olamayacaktır. Ancak, işte Avrupa "*siyasi birliğini*", "*ticari birliğini*", "*para birliğini*" oluşturmuştur. Geriye "*askeri birlik*" ve en az bunun kadar önemlisi, "*savunma sanayii birliği*" kalmaktadır.

Önemle belirtmeli ki, "*savunma sanayii birliği*", "*askeri birlik*" kadar önemli olmanın da ötesinde, "*askeri birliğin olmazsa-olmazı*"dır.

Avrupa'da çok odaklı savunma sanayii (*henüz uzak bir ihtimal olması hususu saklı olarak ifade edelim*), "*entegre*" olabilse bile, dev ABD savunma sanayii ile halâ daha başatmaktan uzaktır. Ayrıca Avrupa'da olsun, Avrupa dışında, Dünya piyasalarında olsun, iç rekabet sorunlarıyla kendi kendini çelmeler bir özürüllüğü sürdürüyor görünmektedir.

Bütün bunlara karşın AB; nihayette, *NATO dışında bir askeri birliği (evvelki denemeler ne kadar başarısız olmuş olursa olsun)*, tesis etme yönünde bir iradeyi, gün günden daha çok yürürlüğe koymaktaymış gibi durmaktadır.

Bugün kopan *cingar* budur.

Buna karşı ABD'nin; sergileyegeldiği şekliyle, *AB'yi NATO'ya olabildiğince daha çok çekmek, ya da NATO'yu daha çok genişletip başkalaştırarak, AB'nin bağımsızlıkçı önder devletlerini burada seyreltmek, son toptlamda ise Avrupa içinde NATO üzerinden etkinliğini perçinlemek suretiyle, AB'nin söz konusu hamlesini kesmeye çalışmaktan başka alaternatifi, yok gibi durmaktadır.*

Öyle ya da böyle, ABD; “*Bağımsız Avrupa Askeri Birliği*” yönündeki eylemleri, buna sonuçta rıza göstermiş görünse dahi, NATO aparatının çeşitli süreçlerinde etkisizleştirmek, ya da kendi denetimine almak, istemektedir.

Hani öyle görünüyor ki, ABD, giderek kronikleşecek gibi duran Avrupa kriziyle başını ağrıtmamak üzere, “*soğuk savaşın sürdürülmesini*” bile, tabii müthiş ürpertici ama, fevkalade gaddar bir uluslararası arenada hiç yadırganmayacak, *temel bir strateji* olarak takip edebilirmiş!

Bize dönelim: Türkiye yakın bir gelecekte hiç bir zaman AB’ye alınmayacaktır.

Bu şekliyle, *belirtmeden geçmeyelim*, Gümrük Birliği Anlaşması’nı imzalamış olmamız son toplamda herhalde, hal-i hazır durum itibariyle, lehimize olmamıştır.

Çizdiğimiz çerçevede olarak, Türkiye’nin, ABD – AB çekişmesinde, bir tarafı ötekine yeğlemek için hiç bir sebebi olmasa gerektir ve bu denklem, gerek Genelkurmay’da gerekse de Dışişlerimiz’de gayet iyi biliniyor ve ona göre hareket ediliyor görünmektedir.

Bütün bunlar saklı olarak, *ABD – AB kutuplaşması*, korkulur ki, çok ciddi bir pürüzdür.

Türkiye ise, böyle bir ge lişme sürecinde...

- i) *Millilik vasfını* güçlendirirse,
- ii) keza, buradan alacağı güçle, *gerçekçi ve kişilikli* davranırsa...

Başka bir deyişle...

- i) Kendisine, her halde sadece bir “*ileri karakol*”, bir “*gözetleme ve dinleme mevkii*”, bir “*üs*”, bir “*zıplama platformu*”, olarak bakmış bir ABD ile,
- ii) kendisine söz konusu açılardan ya da başka açılardan, hep *ikircikli* yaklaşmış bir AB’ye,
- iii)keza, Soğuk Savaş yıllarında ne yaşanmış olursa olsun, Rusya’ya,
- iv)o arada irili ufaklı öteki odaklara,

belli bir *akılcılık, kararlılık ve ahenk* içinde, *eşit uzaklıkta* durmayı başarabilirse...

“*Stratejik*” olarak bilinen özelliklerine, bir yenisini daha ekliyor olabilecektir.

*

Savunma sanayii; savunmanın, ondan önce de gücün, ayrılmaz bir parçasıdır.

Bu çerçevede ülkemizde “*akılcı bir savunma sanayiinin*” tesisine ilişkin (*ne kadar kolay söylenebiliyor görülürse görülsün, gerçekte hiç de kolay yakınsamadığımız, tersine, benimsenmesinde, ayrıca çok yanlışa düşerek geç kaldığımız, ancak şimdilerde daha çok idrak edildiğini izlemekten memnuniyet duyduğumuz*) temel teoremleri, konumuzun bütünselliğinin sağlanması açısından, vazetmemiz gerekli görünmektedir.

O kadar böyledir ki (“*hibe*” *dramına daha hiç gelmeden*), günümüz “*teknoloji dünyasında*” (para verip satın almanız durumu dahil) *başkasının silahı ile savaşıyorsanız, günün birinde onun emelleri için savaşmaya sıkışacağınız*, hatırdan hiç çıkartılmamalıdır.

Bölgede ve dünyada *barışın* sağlanmasına yönelik katkıların sarfına omuz vermemiz gerekliliği saklı olarak, günün koşullarında, *gerçekçi ve akılcı bir savunma sanayiinin* tesisi, hayati önemdedir. Bu çerçevede izlenmesini gerek gördüğümüz “*temel teoremleri*” *telaffuz edelim*.

Savunma sanayimiz

Akılcı, gerçekçi ve tabii *milli* olunacaksa, savunma sanayimiz şu özelliklerde olmalıdır:

- ◆ Sivil sanayiye entegre olmalı, oradan kökler almalıdır.
- ◆ Sivil sanayii besleyebilmeli, onu geliştirebilmelidir.
- ◆ Kendi içinde entegre (bütünleşik) olmalıdır; *yani, kopuk kopuk ürünler imaline yönelik olmamalıdır*.
- ◆ “*Milli*” olmalıdır; yani, belli bir yabancı lisansla yapılan ya da edinilen silah (*evvelce uçaklarımız örneğinde olduğu gibi*), sözgeşi buna ait “*elektronik bir karta*” el konarak “*battal*” edilebilinmemelidir.

Dikkat edilmelidir ki:

- ◆ İlk üç koşul yerine gelmezse, *ekonomiye yük* olunur.
- ◆ Son koşul yerine gelmezse, silah, *göstermelik* olur.

Söz konusu açıdan diğer gayet önemli bir teorem şudur:

- ◆ Savunma sanayii, bizimki gibi bir ülkede “*teknoloji üretimini*”, hemen hedef alamayabilecektir. Nihai hedef, bu olmalıdır. Ancak günün gerçeğinde (söz gelişi F-16 Projesi’nde izlenen yolun tersine), “*bavul üretimini*” değil, “*ürün geliştirmeyi*” hedef almalıdır.

Aynı çizgiden olarak (“tedarik” değil, “savunma sanayiini geliştirme” zemininde):

- ◆ *Taarruz silahlarının* (söz gelişi ‘tankların’) değil, *savunma silahlarının* (söz gelişi tanksavarların’) yapımı (*bunlar ele çok daha kolay alınabileceği için*), hedef alınmalıdır ki, sanayii kendi içinde kademe kademe ve sağlıklı biçimde geliştirilebiliyor olsun.

Bu sözlerimizle, hiç bir biçimde, “*Taarruz silahlarımız olmasın*”, demek istemediğimize (*bunlar gerek görüldüğünce, tabiatıyla tedarik edilecek olarak*), ne ki “*Savunma sanayii geliştirilirken, kolları, ‘taarruz silahlarını’, ayrıca ‘bavul yöntemiyle’ yapmak üzere değil, en önce ‘savunma silahlarını’, geliştirip gerçekleştirmek üzere, sıvamanın*” önemini vurgulamak istediğimize, dikkat ediliyordur.

Stratejik çözümler yapılırken, “*teknoloji*”, eşyanın tabiatından olmalı, göz ardı edilmekten geri durulamayabiliyor. Ama şurası muhakkak ki; stratejik öneme sahip olacak bir Türkiye; *akılcı ve milli bir savunma sanayiini tesis edebilmiş bir Türkiye* olacaktır.

“*Savunma kabiliyeti*” artık, silahlarla değil, onların kökenindeki “*savunma sanayii kabiliyeti*” ile ölçülüyor.

Genelkurmay’da “*stratejik hedef planlamaları*” yapılırken, sivillerin de katılımı ile (*elbette sonrasında demokratik süreçlerde onaylanacak olarak*), “***stratejik teknoloji ve savunma sanayii planlarının***” yapılması hayati bir gereklilik arz etmektedir. Geçiş sürecinde ise, *silah tedarikleri yapılırken, harcamaların cuzi bir bölümünün olsun, milli savunma sanayii geliştirme faaliyetlerine hasredilmesi*, en az o kadar hayati bir önem taşımaktadır.

Türkiye, demin kendisi için biçtiğimiz misyonu (*baş bir koşul olarak*), ancak böyle gerçekleştirebilir.